

เทศน์เช้า วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว ตั้งใจฟังธรรมะเนาะ ตั้งใจฟังธรรม สัจธรรม สัจธรรมถ้าธรรมเป็นๆ หลวงตาบอก
ว่าธรรมสคๆ ร้อนๆ ธรรมสคๆ ร้อนๆ โอ้อโฮ มันสคขึ้น เวลาธรรม ธรรมพลาสติก เวลาธรรม
พลาสติก คุณิ เงินพลาสติกมันใช้ได้นะ มันรอดได้ มันเป็นประโยชน์ได้ แต่มันเป็นพลาสติก แต่
มันก็ยังใช้ประโยชน์ได้

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมพลาสติกก็เอาไว้ประดับกันไง แต่ถ้าธรรมสคๆ ร้อนๆ ธรรมสคๆ
ร้อนๆ ธรรมสคๆ ร้อนๆ มันมาจากไหนละ ธรรมสคๆ ร้อนๆ มันมาจากความรู้สึกของเราไง
ความรู้สึกของเราเวลาเจ็บปวด เวลามันทุกข์มันยากมันสคๆ ร้อนๆ ทั้งนั้นแหละ ฉะนั้น เวลา
ธรรมสคๆ ร้อนๆ วันนี่วันพระ วันพระ วันโกนเขาให้ไปทำบุญกุศลกัน ทำบุญกุศลขึ้นมาเพื่อสัจ
ธรรม หาสัจธรรมเข้าสู่ชีวิต หาสัจธรรมเข้าสู่ชีวิต ถ้าชีวิตของเราถ้ามันมีสัจธรรม มันมีคุณธรรม
ใจกินธรรมะเป็นอาหาร

วันนี้วันพระ วันโกน วันพระ วันโกนมันเป็นวันเวลาเท่านั้นแหละ วันเวลา วันพระไม่มี
หนเดียว วันพระมันมีซ้ำแล้วซ้ำเล่าๆ แต่มันเป็นวันเวลาไง มันเป็นวันเวลาของใคร มันเป็นวัน
เวลาของใครละ คุณิ เวลามันเป็นวันเวลามันก็จันทรคติ มันน้ำขึ้นน้ำลง น้ำขึ้นน้ำลงมันถึงสิ่งที่มี
ชีวิตเข้ามาเนาะ เขารอนะรอน้ำนี้ขึ้นมา มันถึงสิ่งที่มีชีวิตเข้ามา ถ้าสิ่งที่มีชีวิตเข้ามามันมีความอุดม
สมบูรณ์ มันเป็นไปไง แม้แต่ทางโลกมันยังถึงสิ่งมีชีวิต มันทำให้เกิดมีชีวิตใหม่ สัตว์น้ำ สัตว์ใน
ทะเลลึก เวลามันผสมพันธุ์กันมันรอวันเวลาของมัน ถึงเวลามันผสมพันธุ์ของมัน มันเป็น
สิ่งมีชีวิตนะ

วันพระ วันโกนเราก็เห็นว่ามันเป็นวันเวลา วันเวลาคือมันไม่มีชีวิตไง มันไม่มีชีวิตมันก็
ล่องไปๆ ใจ ความที่ล่องไปๆ แล้วเราละ เราฟังธรรมๆ ฟังธรรมเพื่อเตือนชีวิตของเรา ถ้าชีวิตของ
เรา เราก็เป็นสิ่งนั้น เวลาเวียนว่ายตายเกิดเราไม่รู้หรือกว่าเราเกิดเป็นสัตว์ใคร่จกาน เราเกิดเป็น

สิ่งมีชีวิต สิ่งต่างๆ มาเท่าไร ถ้ามันไม่มีสิ่งมาเท่าไรเราทำไมสงสัยละ ชีวิตนี้มาจากไหน เวลาเกิดมาแล้วผลของวิญญูๆ วิญญูทำอะไร

พันธุกรรมของจิตใจใครจะเชื่อไม่เชื่อมั่นเรื่องของเขา มันไม่เชื่อสิ่งนั้น แต่เขาเชื่อคุณงามความดี ทางวิทยาศาสตร์นะเขาเชื่อคุณงามความดี เชื่อข้อเท็จจริง เชื่อสัจธรรม สิ่งที่มีจริง แต่สิ่งที่มีจริงเขาพิสูจน์สิ่งนั้นมันมีจริงไม่ได้ เขาพยายามพิสูจน์กันเรื่องของหัวใจ เวลาคนเกิดขึ้นมา เขาพยายามพิสูจน์กันว่าชีวิตนี้มาจากไหน ชีวิตนี้มาได้อย่างไร แล้วอยู่ทำไม แล้วตายแล้วไปไหนไง แต่แต่ของเราสิ่งนี้เวลาพุทธวิสัยเป็นอินโดย คำว่าอินโดยเราไม่ต้องคาดการณ์ ไม่ต้องจินตนาการ เราคาดไม่ถึงหรอก

สิ่งที่ว่าเป็นพุทธวิสัย สิ่งที่เป็นพุทธวิสัยคาดไม่ถึงคือว่ามันไม่เป็นประโยชน์ไง มันเป็นประโยชน์มันเป็นประโยชน์ปัจจุบันนี้ไง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนสอนเรื่องปัจจุบันนี้ใช้ใหม่ เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบเข้ามาแล้ว ถ้ามันยกขึ้นสู่วิปัสสนามันจะเป็นปัจจุบันนี้ไง เวลาเกิดปัญญาญาณ เวลาเกิดมรรคสามัคคี ช้างกระดิกหู งูเลบลิ้นจบ แต่สิ่งที่มีมันจะเป็นมา เราสร้างสมมาขนาดไหน

ศีล สมาธิ ปัญญา คุณิ ศุศรัทธาความเชื่อของคน คนมีความเชื่อถือ คุณิ พังกรรมๆ ตอกย้ำแล้วตอกย้ำอีก ตอกย้ำแล้วตอกย้ำอีก ถ้าคนมีศรัทธาความเชื่อ คนที่มีศรัทธามากก็ศรัทธาจนล้นเหลือ คนที่ไม่ศรัทธาก็ไม่มีความเชื่อสิ่งใดเลย จิตใจของคน คนที่มีเหตุมีผลมันคิดสิ่งใดได้มันพลิกแพลงของมัน ชีวิตนี้เปลี่ยนไป ชีวิตนี้เปลี่ยนไปเพราะอะไร เปลี่ยนไปเพราะมันมีเหตุมีผลไง แต่ชีวิตนี้ไม่เปลี่ยนไป ไม่เปลี่ยนไปเพราะมันตอกย้ำตัวมันเอง คิดแต่เรื่องของตัวเอง คิดแต่เรื่องทิฐิมานะ คิดแต่ความผูกพันของใจ มันตอกย้ำอยู่ในหัวใจอย่างนั้นแหละมันไม่เปลี่ยนแปลงแต่ถ้ามันพังกรรมๆ ธรรมมันสะเทือนหัวใจ มันเปลี่ยนแปลงขึ้นมา

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมัยพุทธกาล เขาบอกว่าเหมือนหงายภาชนะที่คว่ำอยู่ให้มันหงายขึ้นมา หัวใจที่มันตอกย้ำตัวเราเองเพราะอะไร เพราะสติปัญญาเรามีเท่านั้น ผลของวิญญูๆ เราทำบุญกุศลมาขนาดไหน สติปัญญาเรามี มันยังไม่หมดเวรหมดกรรมมันก็มีความรู้ลึกลับก็คิดแบบนี้ ถ้าวันไหนมันหมดเวรหมดกรรมนะมันจะมีปัญญาขึ้นมา มีปัญญาขึ้นมา ชีวิตนี้ผ่องแผ้ว สิ่งใดโลกเวียนว่ายตายเกิด ผลของวิญญูเราเกิดมาเรามีธาตุ ๔ และ

ขั้น ๕ เรามีร่างกาย เราต้องมีอาหารของมัน สิ่งทางวิทยาศาสตร์พิสูจน์ได้ สิ่งมีชีวิตมันต้องมีอาหารดำรงชีวิตของมัน ร่างกายนี้มันก็ต้องมีอาหารดำรงชีวิตของมัน

อาหาร คูลิ อาหาร ร้านอาหารที่เวลาอาหารหมดอายุเขาไปทิ้ง อาหารทั้งนั้น อาหารดีๆ ทั้งนั้นแหละ แต่หมดอายุแล้วมันขายไม่ได้ มันไปโยนทิ้ง แต่เราแสวงหากันเกือบเป็นเกือบตาย กว่าเราจะได้อาหารนั้นมาประทังชีวิต เวลาเราแสวงหาแสวงหามาเพื่อประทังชีวิต แต่เวลาคนที่เขาทำธุรกิจเรื่องอาหาร เวลาหมดอายุแล้วเขาขายไม่ได้เขาไปโยนทิ้งเป็นถังขยะ อาหารเหมือนกันแต่มันอยู่ที่ใครละ มันอยู่ที่เขาไม่ต้องการ แต่เราต้องการ

เราแสวงหา แสวงหามาเพื่อดำรงชีวิตเรื่องปัจจัย ๔ ปัจจัย ๔ มันมี ถ้ามันมีสติปัญญา มันรู้เท่ามันก็มีเท่านี้ มันมีเท่านี้ เราหามา หามาคูลิ เวลาสดๆ ร้อนๆ มันมีรสชาติ เวลามันเอาไว้เย็นแล้วมันจืดชืด ขนาดเขาจะกินอาหารเขายังรู้เลยว่าอะไรมันอร่อย อะไรไม่อร่อย แต่เวลาพระเราบวชมาแล้วเราดำรงชีวิตนะ นั่นเพื่อดำรงชีวิต โลกเขากินเพื่อเกียรติ กินเพื่อกาม กินเพื่อศักดิ์ศรี กินเพื่อดำรงชีวิต ของเราแค่ดำรงชีวิต ดำรงชีวิตไว้ทำไมละ เพราะเรารู้ว่าชีวิตนี้มีค่า แล้วมีค่าทำแค่นี้หรือ

เขามีค่าเขาแสวงหา เพราะชีวิตนี้มีค่าใช่ไหมถึงพยายามค้นคว้า พยายามแสวงหามาเพื่อประโยชน์ของตัวใช่ไหม แล้วมันได้สิ่งใดไปละ มันได้ประโยชน์สาธารณะ ประโยชน์ของโลก ใง ประโยชน์ของโลกเพราะคุณภาพชีวิตๆ เราพยายามค้นคว้า พยายามส่งเสริมกัน คุณภาพชีวิตนั้นคุณภาพชีวิตที่เราเห็นได้ แต่คนที่มีสติปัญญาคุณภาพชีวิตก็คือคุณภาพชีวิตใง แต่หัวใจมันสูงกว่า หัวใจมันสูงกว่าเพราะอะไร หัวใจมันสูงกว่าเพราะมันมีสติ มีสติเราแสวงหาสิ่งที่เป็นนามธรรม สติก็เป็นนามธรรม สมาธิ ปัญญา ก็เป็นนามธรรม หัวใจเราก็เป็นนามธรรม

สิ่งที่เป็นนามธรรม ความรู้สึกนึกคิดของคนทำลายยาก ความรู้สึกนึกคิดของคนมันคิด หัวใจไปมันทำลายยาก วัตถุที่เราแสวงหาเป็นปัจจัยเครื่องอาศัยเรายืนจากมือหนึ่งสู่มือหนึ่งได้ เรายืนให้กันได้ วัตถุข้าวของที่มันกะกะเราจะทำลายได้ เราขนย้ายมันได้ เราจัดให้มันเข้าระเบียบได้ แต่ความคิดเรามันจัดเข้าระเบียบอย่างไร แล้วความรู้สึกของเรา ความรู้สึกความทุกข์อย่างนี้ เราเสียดสละเราจะทำลายมันๆ ทำลายอวิชชาๆ แล้วทำลายกันที่ไหนละ

สิ่งที่เราแสวงหา เราแสวงหากันอย่างนี้ใง ถ้าแสวงหากันอย่างนี้มันต้องมีสติ มีปัญญา สิ่งที่เป็นปัจจัยเครื่องอาศัยเป็นวัตถุใช่ไหม แต่สิ่งที่เป็นนามธรรมความรู้สึกนึกคิดใช่ไหม ปฏิสนธิ

จิตเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏะมันก็เป็นนามธรรม แต่มันมีของมัน ถ้าเรามีศรัทธามีความเชื่อ เราเชื่อของเราเราจะค้นคว้าแล้ว เราจะค้นคว้า เราพยายามจะค้นคว้า ค้นคว้าเรื่องหัวใจของเรา ถ้าใครทำความสงบของใจเข้ามา

ถ้าใจเขาสงบระงับเข้ามา สมถกรรมฐาน ฐานที่ตั้งแห่งการงาน เขามีจุดเริ่มต้นของการทำงาน เขามีจุดเริ่มต้นของชีวิตใจ สิ่งทีเวียนว่ายตายเกิด ปฏิสนธิจิตมันเวียนว่ายตายเกิด แต่คนหามันไม่เจอใจ เห็นแต่เงาของมัน เห็นแต่เงาของมัน มันเกิดแล้วธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ ขันธ์ ๕ คือความรู้สึกนึกคิดมันเป็นเงา เราก็จับได้ที่เงา จับได้ที่ความรู้สึกนึกคิดของเรา แต่เราไม่เคยเห็นจิตของเรา ถ้าวันใดเราพุทโธ เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิถ้าจิตเข้าไป

วันพระๆ พุทโธ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เบิกบานแล้วเดี๋ยวมันก็เงา ผู้รู้ รู้แล้วเดี๋ยวมันก็ลืม ถ้ามันผู้ตื่น ตื่นเดี๋ยวก็หลับ มันเป็นอนิจจังใจ ถึงจะเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานแล้วมันก็ยังเปลี่ยนแปลงของมัน เราต้องมีสติปัญญา ถ้ามีสติปัญญาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนที่นี้

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาต้องเป็นโลกุตตรปัญญา โลกุตตรปัญญาจะเกิดขึ้นต่อเมื่อเรามีสัมมาสมาธิ ถ้าเรามีสัมมาสมาธิ เวลาเกิดขึ้นมันมหัศจรรย์ แต่เวลาเราใช้ตรรกะ เราใช้ปัญญาของเราที่ว่าปัญญาๆ ปัญญาเขาเรียกว่าโลกียปัญญา โลกียปัญญาเกิดจากสัญชาตญาณ เกิดจากความรู้สึกของเรา ความรู้สึกของเรานี้โดนปกคลุมไว้ด้วยอวิชชา พญามารมันรวบรวมอดธาตุนี้ไว้ แล้วเราศึกษาขนาดไหนก็สงสัย ศึกษาขนาดไหนก็งง ศึกษาขนาดไหนเวลาสติปัญญามันดีมันก็ชื่นชม แต่ประเดี๋ยวมันก็สงสัย พอสงสัยมันก็มีปัญหาของมัน

นี่ใจโลกียปัญญาๆ เพราะเราเกิดมาเป็นมนุษย์ใจ เกิดเป็นมนุษย์ก็เกิดมาจากอวิชชาใจ ถ้าเกิดมาจากอวิชชาแต่เรามีศรัทธา มีความเชื่อ เรามีอำนาจวาสนาเราก็มาศึกษาธรรมะไป ศึกษาธรรมะมันก็มีอวิชชานอนเนื่องมากับความคิดเรา เขาเรียกสมุทัยๆ มันเจือปนไปด้วยสมุทัย เจือปนไปด้วยสมุทัย ทำอย่างไรก็สมุทัย แต่เวลาเราทำความสงบของใจเข้ามายกขึ้นสู่วิปัสสนา มันก็ยังมีสมุทัย มีสมุทัย เพราะจิตสงบนั้นละคือตัวอวิชชา จิตสงบนั้นละคือครอบคร้วของมาร แต่เวลายกขึ้นสู่วิปัสสนา จิตมันสงบแล้วมันถึงให้ธรรมะมีช่องทางออกไป

ธรรมะคือศีล สมาธิ ปัญญา มีช่องทางออก แต่ช่องทางออกเราฝึกหัดใหม่ เราค้นคว้าใหม่ เรายังไม่มีความชำนาญ มันก็มีสมุทัยคือความสงสัย ทั้งๆ ที่รู้ก็สงสัย สงสัยแล้ว ความสงสัยถ้าเรา

ใช้ปัญญาของเราบ่อยครั้งเข้า สงสัยขนาดไหนมันปล่อยวางๆ ปล่อยวางเราก็ต้องพยายาม วิปัสสนาเข้าแล้วเข้าเล่าๆ จากสงสัยมันแจ่มแจ้ง จากแจ่มแจ้งมันรู้เท่า จากแจ่มแจ้งมันรู้แจ้ง จากรู้แจ้งมันรู้แทงทะลุ ถ้ามันรู้บ่อยครั้งเข้าๆ จนถึงที่สุดเวลาสมุจเฉตปหานนะ

เวลานักปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ของท่านจะรู้เลยว่าถ้าปุถุชนมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร ปุถุชนคนหนา กัลยาณปุถุชนทำสมาธิได้ง่าย ถ้ายกขึ้นสู่วิปัสสนาใช้ปัญญาเป็น คำว่าใช้ปัญญา เป็นคือมันเห็นของมัน มันรู้ของมัน ได้ทำของมัน เวลาทำของมันแล้วมันก็ยังไม่สิ้นสุด กระบวนการของมัน ถ้ามีครูบาอาจารย์ท่านจะทำซ้ำๆ เวลาจากที่ยกขึ้นสู่วิปัสสนาเวลามันปล่อยวางของมัน ปล่อยวางแล้วปล่อยวางเล่า ถึงที่สุดแล้วมันแตกต่างกัน

มันแตกต่างว่าคนที่เราใช้หนี้ขนาดไหนแต่ยังใช้หนี้ไม่หมด ความเป็นหนี้มันยังมีอยู่ เราได้ใช้ไปบ้าง เราได้ใช้บำรุงรักษาบ้าง เราใช้ไปบ้างๆ แต่มันยังไม่จบ แต่ถ้าวันไหนมันใช้หนี้จนจบ มันหมดเวรหมดกรรมต่อกัน คำว่าหมดเวรหมดกรรมต่อกันนะมันเป็นสมุจเฉตปหาน ความเห็นอย่างนี้มันจะเห็นขึ้นมา มันเป็นความจริงขึ้นมา ครูบาอาจารย์ของท่านประพฤติปฏิบัติ กิจจญาณ สัจจญาณ มันมีสัจจะ มีกิจจะ คือมีการกระทำ มีสัจจะ มีความจริง มีการกระทำจริง มันรู้จริง มันเห็นจริง แต่นี้เรารู้จำ รู้จากจินตนาการ รู้จากการคาดหมาย

ถ้ามันทำอย่างนี้ไป คุณิ เวลาทางโลกเขาวันพระ วันโกนเราก็ว่าเป็นธรรมดา เป็นเรื่องของวันเวลา แต่วันพระ วันโกน จันทรคติมันมีน้ำขึ้นน้ำลง มีแบบว่าเวลา จันทรคติ เวลาจันทร์เต็มดวงวันวิสาขบูชา วันจันทร์เต็มดวง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม เวลาตรัสรู้ธรรมขึ้นมา สัจจะความจริงมันเป็นความจริง ไซ้เป็นวันเวลา แต่วันเวลามันก็มีปรากฏการณ์ของทางโลก ปรากฏการณ์ทางโลกมันก็มีของมัน สิ่งที่มีชีวิตดำรงขึ้นมีเป็นไป

ปรากฏการณ์ของใจ ถ้าใจมันมีการกระทำ มันมีปรากฏการณ์ของมัน มันรู้ของมัน กิจจญาณ มันมีกิจจญาณแล้วกิจจญาณมีองค์ความรู้มันจะไปตื่นตื่นกับอะไร มันรู้รอบของมัน แต่เรารู้ไม่รอบ เรารู้ไม่รอบ รู้ไม่จริง รู้ไม่สิ้นกระบวนการของมัน เราถึงต้องมาฝึกหัด มาศึกษากันไป เวลาที่มีศรัทธา มีความเชื่อดีไหม ดี ถ้าไม่มีความเชื่อเราจะค้นคว้าไหม ถ้าไม่มีความเชื่อเราก็จมปลักอยู่กับกิเลส จมปลักอยู่กับค้นหาความทะยานอยาก จมปลักอยู่กับชีวิตเรา มันจมปลักอยู่อย่างนั้นแหละ แต่เวลาที่มีศรัทธา มีความเชื่อมันเริ่มคิดต่าง

เงินทองมีความสำคัญไหม มี มีความสำคัญ แต่มันมีความสำคัญที่สุดไหม ไม่ ชีวิตนี้มีความสำคัญมากกว่า แล้วชีวิตนี้มีค่าไหม สมัยโบราณนะยังมีทาสอยู่ ชีวิตนี้เป็นทาสคน เวลาเราเป็นทาสชีวิตทั้งชีวิตเลย เป็นทาสเขา เขาโบายดีอย่างไรก็เป็นทาสเขา แล้วชีวิตมีค่าไหม ชีวิตมีค่า แต่เราเป็นทาสเขา เป็นทาสของคน ชีวิตมันต้องเป็นทาสไปตลอดชีวิตเลย แต่เวลาเขาเลิกทาสเขา ชื่อมา ใครเขาใช้หนี้แทนมันเป็นไท เป็นไทขึ้นมาหาอยู่หากินไม่เป็นขึ้นมาอีก อยากเป็นทาส อยากอยู่ยอมจำนนกับเจ้านายให้เขาเลี้ยงหา ให้เขาหาเลี้ยงอยู่อย่างนั้นแหละ

พูดถึงชีวิตมีความสำคัญไหม มีความสำคัญ แต่มีความสำคัญจากคนที่มียศ มีปัญญา ถ้ามีสติปัญญา คุณิ เวลาครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านอยู่ในป่าในเขาของท่าน หลวงตาท่านพูดบ่อย ถ้าพูดถึงทางโลกเศษคน เศษคน คุณิ เราดูคนชาวป่าชาวเขา เขาอยู่ป่าอยู่เขาของเขา เขาอยู่ป่าของเขา เขาพยายามแสวงหาเพื่อดำรงชีวิตของเขา ครูบาอาจารย์ของเราเข้าไปอยู่ป่าอยู่เขาไปอาศัย อาศัยอาหารที่ตกบาตรจากเขา แล้วเราอยู่ในป่าในเขา ชีวิตอย่างนั้นนะหรือที่มีค่า

มันมีค่า เพราะเราอยู่ในป่าในเขา ชีวิตที่มีค่ามีค่าเพราะหัวใจมันผ่องแผ้ว คุณิ เวลาอยู่ในป่าในเขา ท่านเล่าให้หลวงตาฟังนะว่าเวลาอยู่ทางภาคเหนือเทวดามันจะมาฟังเทศน์เยอะมาก เทวดา อินทร์ พรหมจะมาเยอะมาก พอภาคอีสานน้อยลงทำไมมันเป็นอย่างนั้นล่ะ อยู่ในป่าในเขาเทวดา อินทร์ พรหมมาฟังเทศน์ เขาแสวงหาของเขา

สิ่งที่เราว่าไม่มีค่าๆ มันมีค่า ชีวิตนี้มีค่าๆ มีค่าเพราะเราแสวงหา แสวงหาด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ศีล สมาธิ ปัญญาในตำรา ในพระไตรปิฎกมันก็เป็นธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในประวัติครูบาอาจารย์เราก็เป็นประวัติของครูบาอาจารย์ของเราท่านจดจารึกไว้มันเป็นหนังสือ แต่เวลาทำของเราเข้าทางจงกรม นั่งสมาธิ สติก็เกิดขึ้นกับเราจริงๆ เพราะมีสติเราถึงยับยั้งความคิดเราได้ เพราะเรามีสติกิเลสมันถึงไม่พุ้งขึ้นมา ถ้ากิเลสมันพุ้งขึ้นมาจะทำอะไรมาใช้ชีวิตให้มันต่ำต้อย ชีวิตของเรามันต้องรุ่งเรืองกว่านี้ ไปแล้ว

เขาบอกมีปัญญา แต่ถ้ามีสติปัญญานะชีวิตพรหมจรรย์ พรหมจรรย์เพื่อพรหมจรรย์ พรหมจรรย์เพื่อความสะอาดบริสุทธิ์ เขาจะสูงส่งขนาดไหน เราอยู่ในทางจงกรม เราอยู่ในที่นั่งสมาธิ ภาวนาของเรา ชีวิตเรามีค่า เรามีค่าเพราะเรามีสติปัญญาเราถึงมีค่า ในมงคลชีวิต ได้เห็นสมณะเป็นมงคลชีวิต เราจะค้นคว้าสังขารในหัวใจของเรา เราจะหาความสงบในใจของเรา ถ้า

จิตมันสงบขึ้นมา ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต เราจะได้เฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะได้เข้าใจ

เวลาหลวงตาท่านตรัสธรรมขึ้นมาท่านกราบแล้วกราบเล่า กราบถึงความซาบซึ้ง กราบถึงคุณธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรือคัมภีร์ขึ้นมา แล้วเราไปรู้เท่า เราไปรู้เท่า เราไปรู้แจ่มแจ้งในใจ กราบแล้วกราบเล่า กราบแล้วกราบเล่า ได้เฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่เป็นศาสดาของเรา ได้เฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในหัวใจของเรา ได้กราบได้ไหว้ กราบไหว้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็กราบไหว้ความรู้สึกเรานั้นละ

ผู้ที่เขารู้จริงเห็นจริง ทำขึ้นมาจะความจริงในหัวใจ ถ้าชีวิตมันมีค่า มีค่าเพราะเราทำตรงนี้ แล้วแต่มุมมองของคน คืออำนาจวาสนา อำนาจวาสนาของคนปากกัณฑ์ดินถีบ อำนาจวาสนาของคนประสบความสำเร็จทางโลก อำนาจวาสนาของเรา เราเห็นภัยในวัฏสงสาร เห็นภัยในการเกิด แก่ เจ็บ ตายเราถึงแสวงหาของเรา ทำบุญกุศลเป็นอามิส เราเสียสละเพื่ออำนาจวาสนาบารมีในใจนี้ แต่ถ้าเรานั่งสมาธิ เรานั่งภาวนาเราค้นคว้าใจของเรา ถ้าเราเห็นความจริงของเรา เราจะได้เฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์เป็นๆ เลยละ

มันมีค่าขนาดนี้ มีค่าความเป็นจริงในหัวใจมีค่า ชีวิตมีค่าอย่างนี้ คนตายแล้วไม่มีโอกาสปฏิบัติ เรายังเป็นคนเป็นอยู่นะ แต่เวลาปฏิบัติล้มลุกคลุกคลาน เสียใจๆ แต่ถ้าเราเอาจริงของเราขึ้นมา ค้นคว้าของเราขึ้นมาให้เป็นความจริง มนุษย์จะล่วงพ้นทุกข์ด้วยความเพียร ความเพียร ความวิริยะ ความอุตสาหะของเราจะทำให้เราล่วงพ้นทุกข์ได้ เราต้องขวนขวายเพื่อประโยชน์กับใจดวงนี้ เอวัง